

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Katedra divadelní vědy

Ročníková práce

Veronika Hlavatá

Divadelní spolek Hálek v Nymburce mezi lety 1926 – 1936

Obsah

Úvod	3
1. Představení souboru	4
2. Divadelní aktivita a dramaturgie spolku mezi lety 1926 – 1936	5
3. Spolupráce s ostatními soubory	8
4. Osobnosti spolku	9
5. Významní hosté	11
6. Vnitřní chod souboru - povinnosti členů spolku.....	13
7. Složitá cesta vedoucí k výstavbě Hálkova městského divadla.....	15
8. Slavnostní otevření Hálkova městského divadla	18
Závěr	19
Použité zdroje	20

Úvod

Práce ochotníků sehrává důležitou roli nejen na poli divadelním, ale i v rámci národní kultury obecně. Podíváme-li se na přehled¹ fungujících nebo již zaniklých ochotnických souborů na našem území, není sporu o tom, že ochotnické divadlo má v českých zemích nemalou tradici a je stále oblíbenou aktivitou. Postupem svého vývoje bylo provozováno ve všech společenských vrstvách, zástupci všech profesních skupin. Dnes již možná v plné míře nedoceňujeme, jaký význam mělo pro naše předky, kteří vstupovali do těchto spolků nejen proto, aby mohli rozvinout své umělecké vlohy, ale věřili, že přispívají ke kulturní osvětě národa a jeho vzdělanosti. V České republice stále existují ochotnické spolky, které mají tradici od 19. století a jsou činnými dodnes. To je též případ Divadelního souboru Hálek v Nymburce, o který jsem se začala mimo jiné více zajímat i v souvislosti s tím, že moji předci byli jeho členy od samého založení v roce 1860 a v průběhu první poloviny 20. století.

Ve své práci bych ráda věnovala pozornost období jednoho desetiletí, letům 1926- 1936, kdy soubor prožíval velká očekávání v souvislosti s výstavbou nového divadla. Stejně tak jako mnohé jiné ochotnické spolky v meziválečném období, protože právě v této době vznikla v českých a moravských městech řada divadelních budov, které byly trvalým výsledkem snah ochotníků, kteří tomuto cíli věnovali nemalé úsilí. Pro DS Hálek je výstavba divadla nesporně hlavní událostí zmíněné desetileté periody a současně procesem, který v nemalé míře ovlivňuje veškeré dění, jež se ve spolku odehrává. Mojí snahou bude vykreslit obraz „Hálku“ tohoto období v několika obrysech. Následující kapitoly věnuji nejen výstavbě a otevření Hálkova městského divadla, ale také divadelní aktivitě spolku, spolupráci s jinými soubory, povinnostem jeho členů, významným osobnostem a hostujícím umělcům mezi lety 1926 – 1936.

¹ Databáze českého amatérského divadla. [online]. [cit. 2015-05-02]. Dostupné z: <http://amaterskedivadlo.cz/main.php?=&info&id=1>

1. Představení souboru

Stále aktivní Divadelní soubor Hálek v Nymburce, který nese své jméno po básníkovi Vítězslavu Hálkovi, hraje od doby svého založení v roce 1860 bez jediné přerušené sezony. Nadšení jeho provozovatelů nesláblo ani v tíživých letech obou světových válek, tedy v obdobích, kdy bylo třeba zvláště povzbudit české obyvatelstvo, a divadlo tak činilo i přes rostoucí cenzuru a jiné obtíže, které s sebou ponurá doba nesla. V krátkosti se zmiřme o okolnostech vzniku a místech jeho působení. Tím, kdo stál u zrodu spolku v již zmíněném zakládajícím roce, byl Ludvík Rubinger (1822-1905) – místní měšťan, klempíř, organizátor ochotnického divadla, ale také horlivý revolucionář a vlastenec, který kolem sebe shromáždil skupinu studentů a během letních prázdnin s nimi nacvičil historicky vůbec první hru tohoto souboru - *Divotvorný klobouk* Václava Klimenta Klicpery.² Divadelním sálem se nově ustanovenému spolku stala chodba staré obecné školy v prvním patře bývalého dominikánského kláštera. Několik představení se také odehrálo v hostinci „U černého orla“. V následujícím roce získává soubor k pronájmu první poschodí klášterní budovy a vlastními silami ho zadaptuje. Díky tomu, že v roce 1870 celou budovu odkupuje obec a přemísťuje sem městský úřad, musí se spolek spokojit pouze s několika prázdnými místnostmi, které opět uvádí do stavu, v němž je možné provozovat divadlo. O sedm let později přijímá jméno „pěvce *Písní večerních Vítězslava Háška*“.³ Teprve v roce 1936 se soubor dočká nové moderní budovy, která je vystavěna na místě původního divadla a v níž spolek hraje pro své publikum dodnes.

Bez zajímavosti není také zdejší dlouholetá činnost rodiny spisovatele Bohumila Hrabala, který v Nymburce strávil dětství a část svého mládí. Oba rodiče byli významnými členy spolku, ve kterém působili jako herci, ale i jako jeho funkcionáři bezmála třicet pět let.⁴ V této souvislosti se také nymburský ochotnický spolek stal součástí Hrabalovy vzpomínkové prózy.⁵ Soubor se ke spisovatelově tvorbě neustále vrací, zvláště v posledních letech nastudoval několik adaptací Hrabalových děl.⁶ Lze tedy říci, že tradice tohoto autora je zde stále živá a v současné době tvoří nezanedbatelnou část uměleckého profilu spolku.

² KOŘÍNEK, Václav. *Jak bývalo v Nymburce: historie i vyprávění*. 1. vyd. Nymburk: OPS, 2012. s.

³ *Dějiny ochotnického divadla a divadelního spolku "Hálek" v královském městě Nymburce*. Nymburk, 1910. s. 24. Dostupné také z: <http://www.halek-nymburk.cz/almanachy/almanach1910.pdf>

⁴ Manželé Hrabalovi se stávají členy nymburského ochotnického spolku „Hálek“ ihned po svém přestěhování z Polné do Nymburka v roce 1919

⁵ v Hrabalově vzpomínkové próze *Krasosmutnění, Harlekýnovy miliony* a v novele *Taneční hodiny pro starší a pokročilé*

⁶ *Městečko u vody* (dramatizace a režie Jan Řehounek – 1998), muzikál *Postřižiny* (dramatizace Jan Jelínek, režie Adolf Toman – 2002), *Postřižiny* (dramatizace Jan Řehounek, režie Jiří Černý – 2003), *Morytát o Bohumilu Hrabalovi* (dramatizace Jan Řehounek – 2005), *Obsluhoval jsem anglického krále* (dramatizace Ivo Krobot, režie Adolf Toman – 2006), *Schizofrenické evangelium* (2008), *Ostře sledované vlaky* (režie Adolf Toman - 2009), *Slavnosti sněženek* (dramatizace a režie Vít Špínka – 2010), *Já si vzpomínám jen a jen na slunečné dny* (dramatizace a režie Vít Špínka – 2012), *Chcete vidět Zlatou Prahu?* (dramatizace Jan Řehounek, režie Vít Špínka – 2013), *Harlekýnovy miliony* (dramatizace Jan Řehounek, režie Vít Špínka – 2014)

2. Divadelní aktivita a dramaturgie spolku mezi lety 1926 – 1936

Dle dobového názoru by mělo být zřejmým cílem každého stánku Thálie: „... aby divadlo vychovávalo a zušlechťovalo, aby jeviště se stalo kolébkou zdravé národní výchovy pro rodinu a národ, aby pěstovalo ušlechtilost a krásu ...“.⁷ Tak zní slova pamětního listu vloženého do základního kamene Jiráskova divadla v Hronově dne 26. 8. 1928 a mohla by se stát jakýmsi krédem dobrého ochotnického dramaturga, který má k tomuto výchovnému cíli přispívat.

Výběr jednotlivých titulů je v DS Hálek zpravidla přenechán režisérskému sboru.⁸ Při pohledu do režisérských zpráv z let 1926- 1936 je zřejmé, že nejčastějším vlivem působícím na tvorbu repertoáru jsou významné události (vnitřní či celostátní), u kterých se předpokládá zařazení odpovídajícího titulu. Obvykle se jedná o různá výročí, ať už veřejně známých osobností, či „jen“ členů spolku. Zaměříme-li se na počátek onoho desetiletí, tedy rok 1926, který je ve znamení celostátních divadelních oslav J. K. Tyla, uvádí se, až na malé výjimky, výhradně český repertoár. Režisér Jan Minář se v této souvislosti vyjadřuje ve své režisérské zprávě za uplynulou sezonu následovně: „*Nešel tento repertoár vždy k duhu dnešnímu modernímu obecnstvu, jak sami dobře víte, ale nic naplat, bylo to zvláště letos naší povinností morální- příkazem naší národní hrdosti*“.⁹ Soubor na paměť uplynulých sedmdesáti let od Tylovy smrti uvádí hru *Paní Marjánka matka pluku*¹⁰ a jakýmsi zlatým hřebem sezony se pak stává provedení Tylovy *Fidlovačky*¹¹ za spoluúčasti místního zpěváckého spolku Hlahol. Alois Jirásek je dalším autorem, jehož výročí 75. narozenin je pro spolek příležitostí k uvedení spisovatelovy hry *Lucerna*¹², kterou mimo jiné o deset let později slavnostně otevře Hálkovo městské divadlo. Na paměť Karla Havlíčka Borovského je příznačně zvoleno drama Františka Ferdinanda Šamberka - *Karel Havlíček Borovský*¹³ a k uctění Františka Palackého zase sehrána scéna s názvem *Sudičky u kolébky Palackého*.¹⁴ Tato sezona se tedy nese ve znamení jubileí českých velikánů a národních buditelů, nicméně také v dalších meziválečných letech převládala - i bez konkrétních důvodů, spočívajících ve výročí českých autorů - původní tvorba. V této souvislosti je nutné zmínit, že DS Hálek byl členem ÚMDOČ¹⁵, tj. organizace, která měla rovněž vliv na skladbu repertoáru ochotnických spolků, jež se v ní sdružovaly.¹⁶ Repertoárové příručky ÚMDOČ,

⁷ SKÁLA, Antonín. Ochotnická dramaturgie. In: *Ve službách Thálie: České divadlo ochotnické. Soubor dokladových statí. Díl II.* Liberec: V. Talík za spolupráce Ústřední Matice divadelního ochotnictva českého v Praze, 1946. s. 81

⁸ V letech 1926 - 1936 je režisérský sbor zastoupen v rozmezí 3 - 5 osob. Na každoroční valné hromadě je zvolen režisér, který má v daném roce vedoucí postavení (zrežiuje většinu her), dále pak jeho zástupci. Ve funkci režiséra se v tomto období střídají: J. Minář, J. Sunek a R. Kračmera, ve funkci zástupce režiséra: J. Šafránek, J. Hudeček, K. Vaníček, M. Hrabalová a J. Sunek. Viz také kapitola *Osobnosti spolku*

⁹ MINÁŘ, Jan. *67. režisérská zpráva pro Valnou hromadu konanou 30. ledna 1927.* Uloženo v: Polabské muzeum - Vlastivědné muzeum Nymburk.

¹⁰ uvedeno 30. 4. a 1. 5. 1926 (informace o datech provedení jednotlivých představení jsou převzaty z: *PAMÁTNÍK div. spolku „Hálek“ v Nymburce* vydaný u příležitosti slavnostního otevření nového Hálkova městského divadla v Nymburce 1936, Nymburk, 1936. Dostupné také z: <http://www.halek-nymburk.cz/almanachy/almanach1936.pdf>)

¹¹ uvedeno 28. 10.; 31. 10.; 1. 11. 1926

¹² uvedeno 12. 9. 1926

¹³ uvedeno 21. 11. 1926

¹⁴ uvedeno 9. 5. 1926

¹⁵ Ústřední matice divadelních ochotníků československých, organizace působící v letech 1886 – 1951. DS Hálek se stal jejím členem v roce 1893.

¹⁶ V průběhu 20. let se tato organizace stále rozrůstala. V roce 1931 dosáhl počet spolků sdružených v UMDOČ maxima, tj. 1680 spolků, viz: CÍSAŘ, Jan. 1998. *Cesty českého amatérského divadla: vývojové tendence.* Vyd. 1. Praha: Informační a poradenské středisko pro místní kulturu útvar ARTAMA, s. 112

jimiž se většina spolků řídila, byly v tomto ohledu jakýmsi směrodatným „vodítkem“. Uvádění národní klasiky považovala ÚMDOČ za nezbytnou a prvořadou úlohu ochotnického divadla. Svoji pozornost však upínala i k současným novinkám českého dramatu.¹⁷ V DS Hálek se kromě takzvaných „klasiků“ českého dramatu a literatury, tj. například Josefa Kajetána Tyla, Ladislava Stroupežnického, Aloise Jiráska, etc., objevují jména jako Olga Scheinpflugová nebo herec a v těchto letech člen Divadla na Vinohradech Zdeněk Štěpánek. Jeho dramatem z legionářského prostředí *Monastýr nad tajgou*¹⁸ spolek gratuluje v roce 1930 k 80. narozeninám prezidentu T. G. Masarykovi.

Již bylo řečeno, že divadlo si také připomíná některá významná výročí svých členů sehráním titulu, který odpovídá obvykle jejich vlastnímu výběru. Svě sté vystoupení na scéně Hálkova divadla oslavuje v roce 1927 Marie Hrabalová ve hře Oscara Wilda *Vějíř lady Windermere*.¹⁹ O tuto oslavu si ale nejdříve musí zažádat a je třeba říci, že vyhovění v takové záležitosti není vždy zcela samozřejmé. Na schůzi, během níž byla žádost projednávána, se dostává režisér Josef Sunek s druhým režisérem Janem Minářem do sporu, zda tomuto požadavku vyhovět či ne. Nakonec se ale představení uskuteční a pro velký úspěch je dokonce opakováno. V roce 1928 je dalším oslavencem Karel Vaníček, který si jako své sté představení zvolí *Růžencovou romancí*²⁰ Andrého Bissona. Režisérská zpráva za rok 1928 toto představení konstatuje pozitivně: „*Bylo slavné toto představení. Vaníček byl obležen dary nesčetných svých čitatelek i dárky spolku a členstva*“.²¹ Ve výčtu oslavenců spolku a her, které jsou k těmto příležitostem uváděny, bychom mohli pokračovat. Divadlo ale také vzpomíná na členy, kteří již mezi nimi nejsou. Vrátime-li se ještě jednou do sezony roku 1927, důležitou událostí je vzpomnutí desetiletého výročí úmrtí dlouholetého režiséra spolku Jana Pospíšila, který vykonával tuto funkci od roku 1889. Divadlo tedy uvádí hru Václava Štecha *Habada a Jordán*²², ve které si Pospíšil zahrál při premiéře v roce 1911 jednu z hlavních rolí.

Poměrně výrazná převaha veseloherního repertoáru je logická, jelikož obecenstvo dává přece jen více přednost odlehčenějším žánrům před tzv. vážnými kusy. O tom se spolek například zřetelně přesvědčí během sezony roku 1929, která mimo jiné začala vlivem krutých mrazů o něco později, neboť divadlo muselo být díky poruše městského potrubí do té doby policejně uzavřeno. Přes tyto komplikace se však Hálek podařilo vykročit do nastávající sezony nadějně, jelikož zařazuje do svého repertoáru poprvé operetu, která se ukáže být divácky velmi oblíbeným žánrem: „*...Začali jsme slibně na poli operetním s operetou původní „ Podzimní píseň lásky“, pokračovali jsme v tomto oboru na Silvestra 1929 operetou „ Újezdské kasárny“ a tento druh libivých her nese dobré ovoce...*“.²³ Obecně je důležité říci, že opereta tvořila od počátku 20. století velké procento ochotnického repertoáru.

¹⁷ CÍSAŘ, Jan. 1998. *Cesty českého amatérského divadla: vývojové tendence*. 1. vyd. Praha: Informační a poradenské středisko pro místní kulturu útvar ARTAMA, s.117-118

¹⁸ uvedeno 25. 3. 1926

¹⁹ uvedeno 2. 10. a 11.10.1927

²⁰ uvedeno 4. 3. a 12. 3. 1928

²¹ MINÁŘ, Jan. 68. *režisérská zpráva za rok 1928 pro valnou hromadu konanou dne 10. února 1929*. Uloženo v: Polabské muzeum - Vlastivědné muzeum Nymburk.

²² uvedeno 28. 10. a 6. 11. 1927

²³ MINÁŘ, Jan. 69. *režisérská zpráva za rok 1929 pro valnou hromadu konanou dne 23. února 1930*. Uloženo v: Polabské muzeum - Vlastivědné muzeum Nymburk.

*Újezdské kasárny*²⁴ Richarda Havelky se staly v „Hálku“ v tomto období vůbec nejhranější operetou, do roku 1936 byly hrány celkem čtrnáctkrát a zastínily dokonce z dnešního pohledu možná daleko známější operetu *Perly panny Serafinky*²⁵ Rudolfa Piskáčka, která takový ohlas nenalezla a musela být po třech reprízách stažena.

Spolek se nevyhýbá ani náročnějším titulům, jako je například tragédie nymburského rodáka a básníka Otakara Theera- *Faëthón*, která je předvedena při příležitosti desetiletého výročí jeho úmrtí 18. prosince roku 1927. Představení byl přítomen uznávaný divadelní kritik Karel Engelmüller, který tomuto večeru věnoval pochvalnou kritiku v Národní politice, na což byl DS Hálek patřičně hrdý.²⁶ Přesto jsou pokusy o uvádění dramát vážnějšího obsahu spíše ojedinělé.

Mezi „zákonitostí“, provázející prakticky každou sezonu, patří tradiční silvestrovská revue: *„Silvestrovské tyto večery, jež po převratě každoročně pořádáme, vžily se u našeho obecnstva tou měrou, že staly se nezbytnými a návštěvy jejich jsou velkolepé“*.²⁷ Pravidlem jsou též tzv. vánoční představení, pořádaná 25. a 26. prosince, u kterých se předpokládá zařazení „odlehčenějšího“ titulu. Divadlo také nezapomíná na nejmenší diváky a každoročně uvádí minimálně dvě dětská představení. V roce 1930 jich bylo odehráno dokonce pět. Z hraných autorů, věnujících se tvorbě pro děti, můžeme zmínit například Richarda Branalda, mj. otce autora známého románu Dědeček automobil- Adolfa Branalda.

Pravdou je, že počet uvedených premiér a představení v dané sezóně – to vše je do značné míry ovlivněno různými faktory, které v tu chvíli na divadlo působí. Mohou to být například jeho hospodářské poměry nebo situace, kdy je třeba soustředit veškeré síly k provedení záměru, jakým je výstavba nové divadelní budovy a četnost uvedených her je tudíž spíše vedlejší záležitostí. Vůbec nejbohatší sezonou na počet odehraných představení za dobu dosavadní existence ochotnického spolku je rok 1930. Hrál se celkem čtyřicet šestkrát. Naopak nejméně vykazuje rok 1935 s pouhými devíti představeními. Je to zcela logické, jelikož v roce 1934 byla budova starého divadla uzavřena. Činnost sice není přerušena i z důvodu stále potřebnějších financí, avšak frekvence představení a počet premiér slábne. Soubor tedy musí vystupovat na jiných místech a pořádat zájezdy, ale především řešit záležitosti, týkající se výstavby nového divadla. Tyto okolnosti a mnohé jiné ovlivňují divadelní aktivitu spolku Hálek ve zkoumaném meziválečném období.

²⁴ uvedeno 31. 12. 1929; 5.1., 6.1., 19.1., 26.1., 2.2., 9.2., 16.2., 22.2., 2.3., 4.3., 23.3., 20.4., 4.5. 1930

²⁵ uvedeno 16.3., 22.3., 30.3., 6.4. 1930

²⁶ TÁBORSKÝ, Vojta Š. *Příspěvky k dějinám divadelního ochotnictva československého*. Praha: Ústřední matice divadelního ochotnictva československého, 1931, s. 154

²⁷ MINÁŘ, Jan. *67. režisérská zpráva pro Valnou hromadu konanou 30. ledna 1927*. Uloženo v: Polabské muzeum- Vlastivědné muzeum Nymburk.

3. Spolupráce s ostatními soubory

Divadelní spolek Hálek se neomezoval pouze na vlastní divadelní produkci. Bylo nutné zapůjčovat divadlo i jiným spolkům, a to nejen z důvodu „rozšíření kulturního obzoru“ nymburských občanů. Hostování konkurence přinášelo finanční výhody. Současně sami „Hálkovci“ jezdili po bližším a vzdálenějším okolí, aby mohli předvést své umění mimo domovské město. Ze spolků, které v DS Hálek pohostinsky vystupovaly, či na jejich prknech naopak hostovali Nymburští, můžeme například jmenovat: Divadelní jednotu Jirásek z Nového Bydžova, Divadelní spolek Jiří Poděbrady, Divadelní spolek Jiří Poděbradský z Polné, Spolek divadelních ochotníků Kolár z Kyšperku, Jednotu divadelních ochotníků v Čáslavi, Divadelní odbor československých národních socialistů Karel Želenský z Nymburka, atd. Velmi často Hálek pronajímá divadlo ukrajinskému baletu Kostmir. Nezanedbatelná je pravidelná spolupráce spolku s místním pěveckým sborem Hlahol, který se podílí na řadě představení a divadelních oslav.

Nejvíce zájezdů podniká DS Hálek v roce 1934 v souvislosti s uzavřením staré divadelní budovy a získáváním finančních prostředků na výstavbu nové. V tomto roce tedy soubor uskutečnil sedm zájezdů ve prospěch přestavby divadla - bohužel s neuspokojivým finančním výsledkem. Největší naději měl v Čáslavi, která jim byla dle jejich názoru co dlužna. Když zde v roce 1923 vyhořelo divadlo, hostoval čáslavský soubor v Hátku, který jim vzhledem k jejich tíživé situaci odevzdal celý hrubý příjem z představení. „...A co udělali oni? Vybrali prý asi něco k 1.000 Kč, vydání měli asi na 700 Kč a s velkým gestem odevzdali nám 500 Kč...“²⁸, stěžuje si Karel Vaníček ve zprávě pokladníka za rok 1934.

K běžným praktikám patřilo samozřejmě i půjčování dramatických textů, dekorací a jiných materiálů, což byla nejen přátelská spolupráce, ale vzhledem k poměrně vysokým poplatkům především dobrý obchod. Ten měl však i své stinné stránky, protože často docházelo ke ztrátám či poškození a spolek mnohokrát rozhodl více tyto materiály nepropůjčovat. Vzájemné hostování vedlo i k vyměňování si informací všech amatérských divadelníků napříč republikou. „Spřátelená“ Divadelní jednotu Jirásek v Novém Bydžově například žádala v roce 1929 DS Hálek o informace, týkající se poměrů a chování divadelní společnosti Jihlava-Znojmo. DS Hálek odpovídá, že u nich tento soubor hrál málo, nedodržel smlouvenou dobu a odešel hrát do Národního domu.²⁹ Je vidět, že spolupráce mezi divadelními soubory přinášela své klady i zápory. Přesto byla nezbytnou součástí ochotnického provozu.

²⁸ VANÍČEK, Karel. *Zpráva pokladníka za rok 1934*. Uloženo v: Polabské muzeum – Vlastivědné muzeum Nymburk.

²⁹ V Národním domě v Nymburce probíhaly od roku 1928 občasné divadelní produkce

4. Osobnosti spolku

Pro vnitřní organizaci ochotnického divadla je příznačný fakt, že většina jeho členů se podílí na spolkové činnosti nejen herecky, ale současně pracují také jako funkcionáři. Nejvyšší řídicí orgán – tzv. valná hromada každoročně zvolila výbor, sestávající se z předsedy, jednatele, pokladníka, režiséra (včetně jeho zástupců) a pěti členů výboru, kterým byly přiděleny funkce správce domu, jeho zástupce, knihovníka, archiváře a zapisovatele.

Předsednickou funkci zastával po celé zkoumané období Josef Šafránek. Nymburský rodák, magistr farmacie a povoláním lékárník se dostal k ochotnickému divadlu poprvé jako vysokoškolák svým debutem na místním malém cukrovarském jevišti. Na scénu divadelního spolku Hálek byl přizván režisérem Janem Pospíšilem, od roku 1902 se stal jeho členem a v roce 1920 jeho předsedou. Vytvořil zde více než čtyři sta rolí, režíroval přes šedesát divadelních her a mimo jiné v roce 1923 také poprvé uvedl na české jeviště hru německého dramatika Gerharta Hauptmanna *Krasy*.³⁰ Usilovně pracoval na uskutečnění svého záměru vystavět novou divadelní budovu, což se mu také v roce 1936 podařilo. V roce 1937 byl spolkem za své zásluhy v oblasti vybudování Hálkova městského divadla zvolen čestným předsedou Spolku divadelních ochotníků Hálek.³¹

Po pomyslném boku předsedy spolku stojí neméně náročná funkce jednatele, který spolu s ním zastupuje spolek před úřady a svolává všechny spolkové schůze.³² Musí být tudíž schopným organizátorem a ve styku s třetí stranou také dobrým diplomatem. To bylo pro DS Hálek v tomto období v souvislosti s výstavbou nového divadla a nesnadného vyjednávání s úřady zvláště důležité. V letech 1926-1936 se ve funkci jednatele následně prostřídali tři pánové: Josef Pfeifer, František Hrabal a Josef Hudeček. Zastavme se nyní krátce u Františka Hrabala, který byl od roku 1928 členem výboru spolku v různých funkcích (revisor účtů, zapisovatel, jednatel). Každý, kdo byl v těchto letech v postavení jednatele, zažil na „vlastní kůži“ marnost vyjednávání s městskou radou o výstavbě divadla, které jak se zdálo, nebralo konce: „*Ku konci jednatelské zprávy vyslovuji přání, které jest jistě přáním všech, aby letošní rok splnil naše tužby, tj. aby nový výbor mohl uskutečnit plány k vybudování nového divadla*“.³³ Těmito slovy uzavírá František Hrabal jednatelskou zprávu z roku 1931 a netuší, že to bude trvat ještě pět let, než se Nymburk konečně dočká nové divadelní budovy. František Hrabal uplatňoval v rámci spolku zejména své organizační schopnosti. Jako herec vystupoval spíše v menších rolích a frekvence odehraných představení je v porovnání s jeho manželkou Marií Hrabalovou daleko nižší.

Marie Hrabalová byla výraznou členkou spolku - důkladnou revizorkou účtů, příležitostnou režisérkou, ale především oblíbenou herečkou, která hrála převážně velké role, nezřídka po boku

³⁰ uvedeno v české premiéře 24. 11. 1923

³¹ Ph. Mr. Josef Šafránek In: *Ve službách Thálie: České divadlo ochotnické. Soubor dokladových statí. Díl II. V. Talík za spolupráce Ústřední matice divadelního ochotnictva českého v Praze. Liberec, 1942.*

³² BUŘIL, Felix. Vnitřní organizace ochotnického spolkového života. In: *Ve službách Thálie: České divadlo ochotnické. Soubor dokladových statí. Díl II.. V. Talík za spolupráce Ústřední matice divadelního ochotnictva českého v Praze. Liberec, 1946, s. 203*

³³ HRABAL, František. *Zpráva jednatelská za rok 1930*. Uloženo v: Polabské muzeum - Vlastivědné muzeum Nymburk.

slavných herců (Leopolda Dostalová, Václav Vydra, aj.), o jejichž hostování v Hátku se také zasazovala. Za celou dobu svého vystupování v Hátku odehrála dvě stě devadesát představení. Ve společenském styku se jí říkalo milostpaní správcová (její muž F. Hrabal byl správcem místního pivovaru), ale mezi divadelníky to byla paní Marja a nejednou se nechala uvést na plakátech představení dokonce jako Marie Nevymáchaná nebo Máňa Hrabalová.³⁴ Spisovatel Karel Marysko, který ve dvacátých letech přispíval souboru skládáním scénické hudby, o ní napsal: „*Nesmírně nadaná, inteligentní, měla tu smůlu, že neutekla k nějaké divadelní společnosti. Byla by se vypracovala k protagonistům našeho Národního divadla, ano, zcela jistě. Paní Hrabalová byla vzor těch žen, o jakých snili naši dědové v minulém století*“.³⁵

V představování významných osobností spolku nelze opominout ani režisérský sbor. Na nejdůležitější schůzi roku, tzv. valné hromadě, byl vždy zvolen režisér, který měl v dané sezoně vedoucí postavení a připadla mu k zrežirování také nadpoloviční většina her. Ve zkoumaném období si ono vedoucí postavení režisérského sboru udržel až do roku 1934 Jan Minář.³⁶ Ve své poslední režisérské zprávě se s ostatními členy spolku loučí slovy: „*Budu duchem s vámi, neboť veřejné poměry donutily mně vzdáti se činnosti ve spolku, který byl pro mě vším- ve spolku, ve kterém jsem před 26. léty začínal a kde jsem podle svého nejlepšího svědomí nepřetržitě plných 26 let pracoval*“.³⁷ Na jeho místo poté nastupuje Rudolf Kračmera. Ve funkcích zastupitelů režiséra v těchto letech figurují tyto osobnosti : J. Šafránek, J. Hudeček, K. Vaníček, M. Hrabalová a J. Sunek. Posledně zmiňovaný Josef Sunek byl velmi schopným režisérem a hercem, jehož výkonů si nejednou povšiml i oficiální tisk (Národní politika, České slovo, aj.) . Do nymburského ochotnického spolku vstoupil v roce 1910 a setrval v něm až do roku 1933, kdy odešel do Mnichova Hradiště. K jeho mnoha nymburským úspěchům můžeme řadit například představení Jiráskova *Otce* v roce 1929, pořádaného tamním spolkem „Želenským“ v němž měl Karel Želenský, známý herec a člen Národního divadla, sehrát hlavní roli. Náhle však onemocněl a J. Sunek za něj musel na poslední chvíli převzít roli sedláka Divíška, jíž se zhostil velmi dobře.³⁸ Josef Sunek vytvořil v DS Hálek většinu hlavních rolí. Vládl přirozeným hereckým i deklamačním projevem a jeho postavy, jimž vtiskl svoji osobitost, byly velmi často kritikou kladně srovnávány s výkony profesionálů.³⁹

³⁴ ŘEHOUNEK, Jan. Maryška, Francin, Pepin a Bogan na prknech, která znamenají svět. *Zpravodaj Klubu čtenářů Bohumila Hrabala Nymburský pábítel*. č. 40, s. 2-4

³⁵ Tamtéž.

³⁶ S výjimkou roku 1927, kdy tuto funkci zastává Josef Sunek

³⁷ MINÁŘ, Jan. *75. režisérská zpráva za rok 1934 pro valnou hromadu konanou dne 10. února 1935.* Uloženo v: Polabské muzeum - Vlastivědné muzeum Nymburk.

³⁸ Josef Sunek. In: *Ve službách Thálie: České divadlo ochotnické. Soubor dokladových statí. Díl II. Liberec: V. Talík za spolupráce Ústřední matice divadelního ochotnictva českého v Praze: 1942, s. 119*

³⁹ Tamtéž

5. Významní hosté

Na prknech divadla Hálkova ochotnického souboru hostovala řada známých herců, kteří svou popularitou přilákali maloměstské obyvatelstvo. Vystupování významných hereckých osobností ovšem nebylo na ochotnických jevištích nic ojedinělého. V meziválečném období četné ochotnické spolky zvaly k pohostinskému účinkování divácky oblíbené herce z Prahy nebo z Brna, a ti pozvání obvykle přijímali.⁴⁰ S trochou nadhledu můžeme říci, že tato „praktika“ byla oboustranně výhodná. Divadlo sázelo na vysokou návštěvnost a herecká hvězda prokázala dobrou vůli, že jí není nijak proti mysli vystupovat s neprofesionály, čímž se ještě více zvýšila její obliba. Herci předních divadel si místo svého hostování pečlivě vybírali. Informovali se mezi sebou o úrovni jednotlivých spolků a dbali na to, aby si případně nepoškodili hereckou pověst vystupováním ve spolku „pochybné kvality“.⁴¹ Profesionální výpomoc sebou nesla též skutečnost, že inscenace, v nichž tito herci hostovali, byly obvykle „kopírovány“ ze scén jejich stálého angažmá.⁴² V každém případě se lze domnívat, že angažování profesionálního divadelníka do řad tzv. amatérů, přispělo k hereckému rozvoji celého souboru.

V roce 1926 přijímá pozvání DS Hálek členka Vinohradského divadla Marie Ptáková, aby ztvárnila titulní roli v Tylově hře *Paní Marjánka matka pluku*.⁴³ Při té příležitosti je jí spolkem gratulováno k jubileu její třicetipětileté herecké činnosti. V roce 1928 si pak po boku svého kolegy Václava Vydry zahraje v aktovce Jamese Barrieho *Maminka*.⁴⁴ V meziválečných letech zde opakovaně vystupuje také manželka Karla Hugo Hilara a členka Národního divadla Zdenka Baldová-Hilarová. V roce 1931 se představí ve veselohře Viléma Wernera *Právo na hřích*⁴⁵ a v roce 1933 ve hře stejného žánru- *Paní ministrová*⁴⁶ Bronislava Nušiče.

Ne vždy se však divadlo v případě hostování známých tváří setkalo s vysokou návštěvností. V roce 1927 vystupovala ve hře Eugena O' Neilla *Anna Christie*⁴⁷ přední česká herečka a členka Národního divadla Leopolda Dostalová, taktéž pravidelně hostující na prknech zdejších ochotníků. „Žel, hra nedocílila té návštěvy, jak se vzhledem k vystoupení takové umělkyně očekávalo a jak tomu při pohostinských hrách významných herců pravidelně také bývá. Příčinu tohoto neočekávaného výsledku dlužno hledati jednak v pokročilé sezoně a z nemalé části též v nevhodné lokálce místního listu, která hře předcházela a ve které byla hra „Anna Christie“ ne příliš vábně líčena a dokonce jako

⁴⁰ CÍSAŘ, Jan. *Cesty českého amatérského divadla: vývojové tendence*. 1. vyd. Praha: Informační a poradenské středisko pro místní kulturu útvar ARTAMA, 1998, s. 124-125

⁴¹ Tamtéž

⁴² V případě hostování známých herců, nabízí repertoár DS Hálek tituly, jaké jsou v té době k vidění v Národním divadle v Praze. V těchto inscenacích Národního divadla vystupují herci, kteří se ve stejných rolích představují jako hosté DS Hálek, viz: *Národní divadlo* [online]. [cit. 2016-05-21]. Dostupné z: <http://archiv.narodni-divadlo.cz/>: *Anna Christie* (premiéra 28.12.1926, derniéra: 11.5.1929, Anna Christopherson: Leopolda Dostalová, režie: Karel Dostal), *Právo na hřích* (premiéra 1. 10. 1931, derniéra: 19.11.1932, Věřina matka: Zdenka Baldová-Hilarová, režie: Milan Svoboda), *Paní ministrová* (premiéra 7. 1. 1933, derniéra: 31.5.1933, Živka: Zdenka Baldová-Hilarová, režie: Zvojnómír Rogoz)

⁴³ uvedeno 30. 4. a 1. 5. 1926

⁴⁴ uvedeno 2. 12. 1928

⁴⁵ uvedeno 21. 11. a 22. 11. 1931

⁴⁶ uvedeno 26. 3. 1933

⁴⁷ uvedeno 1. 5. 1927

*hra ponurá označena, takže mnozí i z našeho stálého obcenstva jen z této příčiny tento večer do divadla nešli“.*⁴⁸

A rovněž ne vždy bylo vyhověno žádosti ze strany významného hostujícího umělce. V této souvislosti mluví zpráva, uvedená na třetí výborové schůzi ze dne 15. dubna roku 1929. Je zde lakonické prohlášení, že není žádný volný termín pro provozování členů Národního divadla. Dotaz na možnost hostování v nymburském divadle vznesl dobře známý Eduard Kohout.

⁴⁸ SUNEK, Josef. *68. režisérská zpráva za rok 1927 pro valnou hromadu konanou dne 19. února 1928*. Uloženo v: Polabské muzeum - Vlastivědné muzeum Nymburk.

6. Vnitřní chod souboru - povinnosti členů spolku

Řada členů spolku se zúčastňovala výborových schůzí a valných hromad, na kterých se projednávaly záležitosti, týkající se režijního plánu, financí, přestavby divadla, zapůjčování divadelní budovy jiným spolkům, ale také dodržování toho, co bychom mohli označit termínem „spolková kázeň“.

Respektování pravidel ze strany členů spolku vůči souboru bylo důležitou podmínkou pro řádný chod divadla. Jejich porušování zase součástí dlouhých debat, které se vedly na zmíněných schůzích a jež mohly poukazovat i na různé vztahy mezi divadelníky. Nezřídka lze totiž vyloučit, že v těchto „sporech“ figurovaly intriky. Často projednávaným přečinem členů DS Hálek bylo jejich hostování v cizích souborech bez předcházejícího výslovného souhlasu výboru, protože: „...dle § 5 našich stanov, není členům dovoleno bez svolení výboru mimo spolek účinkovati“.⁴⁹ Tohoto „provinění“ se například dopouští Josef Sunek, když dne 24. února 1929 hraje za náhle onemocnělého Karla Želenského v divadelním spolku „Želenský“ titulní roli v představení Jiráskova *Otce*. Svůj záskok oznamuje výboru až o dva dny později, podle stanov tak činí přestupek a musí se proto zpovídat na výborových schůzích. Jelikož se jednalo o nečekaný záskok, Sunek v této záležitosti zcela logicky namítá, že věc byla náhlá, tudíž nemohl předem nic nahlásit. Vzápětí je však obviněn svojí kolegyní, že o svém hostování věděl již 22. února a měl tudíž dostatek času vše oznámit předsedovi. Věc se dostává tak daleko, že se Josef Sunek musí na schůzi, pořádané dne 15. dubna 1929, zpovídat z toho, v kolik hodin se přesně dozvěděl, že K. Želenský nebude vystupovat, žádá se o zjištění, kdy K. Želenský roli odřekl a kdy byl o záskok požádán sám Sunek. Tento názorný příklad poukazuje na to, že povinnosti členů spolku nebyly jen seznamem pravidel formálně sepsaným na papíře, ale musely být také striktně dodržovány.

Další nepříjemností, která mohla ohrozit provoz ochotnického souboru, byla neochota řady členů na spoluúčinkování v jednotlivých inscenacích. „...Bylo nejen více takových, kteří všelikými malichernými záminkami odřeknutí spoluhyr omlouvali, nýbrž i dost těch, kteří svou neúčast vůbec ani neomlouvali a výzvu k spoluúčinkování jednoduše ignorovali...zvláštním úkazem k tomu ještě bylo, že někteří, ač vlastněmu spolku účinkování odřekli, propůjčili ochotně své síly podnikům jiným“⁵⁰, posteskuje si režisér Josef Sunek v roce 1927, když musí kvůli odříkání jednotlivců čtrnáctkrát měnit obsazení sedmnácti úloh ve hře *Manžel na výpomoc*. A není to ojedinělý případ. Tato „chronická nemoc“ (jak ji Sunek sám označuje) opakovaného odříkání rolí a současně zaprodávání se cizím souborům, je dle Sunka rozšířena především mezi mladšími členy spolku. Právě na ně apeluje, aby „...neztěžovali nebo dokonce neznemožňovali vytčený program neodůvodněným vzdalováním se spolkové činnosti“.⁵¹

⁴⁹ Tamtéž

⁵⁰ Tamtéž

⁵¹ Tamtéž

Zvláště v letech, kdy se blížila výstavba Hálkova městského divadla a bylo třeba, aby se všichni aktivně účastnili výborových schůzí, trápilo předsedu Josefa Šafránka, že mnozí pro to nenalézali pochopení. Počínaje rokem 1934 chodí na schůze čím dále tím méně členů a za takových podmínek hrozilo, že vůbec neproběhnou. Zúčastňování se většiny zasedání bylo spíše než povinností jakýmsi vyjádřením solidarity a zájmu členů spolku vůči divadlu. Pokud tento předpoklad u některých z nich absentoval, divadlo se dostávalo do komplikované situace a nejednou muselo dokonce své členy vyzývat prostřednictvím místního tisku, aby se více zapojili do celkového dění. Jednatel Josef Hudeček vyzývá v únoru roku 1936 všechny členy: „*Prosím nezapomínejte na „Hálek“, třeba že činnost na venek není dnes tak znatelná.*⁵² *Zpracovávejte občanstvo, dělejte náladu, vzbuzujte zájem o divadlo... Prosím nezapomínejte, že vezme-li si někdo na sebe zodpovědnost za něco, je jeho povinností ze všech sil této dostáti. Nedělá to pro sebe, pro nás, dělá to pro „Hálek“, jehož je členem, a musí mu tedy dobrá pověst spolku ležeti na srdci. Každá nezdařená akce znamená pro spolek krůček dozadu, není-li hned ostuda, vzniká zde jistě nedůvěra k našim podnikům*“.⁵³

Celkově lze tedy říci, že od členů nymburského ochotnického spolku se očekával především kolektivní zájem o prosperitu divadla, souznění s veškerými snahami vedoucími k úspěšné umělecké práci a upřednostnění účinkování na vlastních divadelních prknech před vystupováním v představeních konkurenčních souborů.

⁵² Díky přestavbě neměl „Hálek“ vlastní jeviště

⁵³ HUDEČEK, Josef. *Zpráva jednatele za rok 1935, která ukončuje 75. rok spolkové činnosti div. spol. "Hálek" v Nymburce.* Uloženo v: Polabské muzeum - Vlastivědné muzeum Nymburk.

7. Složitá cesta vedoucí k výstavbě Hálkova městského divadla

Přestavba divadla byla snem všech divadelníků DS Hálek. Dosavadní prostory bývalé klášterní budovy byly nevyhovující. Cíli přestavět divadlo se soubor poprvé přiblížil v roce 1920, kdy byla městem schválena koupě pozemku. Od té doby uplynulo 16 let, než mohl Nymburk s velkou slávou otevřít svoje nové divadlo.

K myšlence přestavby divadla se DS Hálek vrací v roce 1926, kdy předseda Josef Šafránek zakládá k uctění památky svého zemřelého otce fond pro postavení divadla a dotuje ho částkou 2000 Kč. Šafránkuv fond, tak zněl jeho oficiální název přidělený výborem, se do doby přestavby divadla rozroste na částku 47. 492 Kč. V roce 1927 se předseda J. Šafránek a jednatel J. Pfeifer vydávají za starostou, aby seznali jeho názor ohledně projektované přestavby. Starosta se k jejich myšlence plně přiklonil a slíbil, že celou věc bude všemožně podporovat. V jednatelské zprávě se objevuje optimistická poznámka, že záležitost přestavby se konečně dostala do hybného stádia, a čeká se jen na zásadní schválení nymburskou obcí, aby bylo překročeno k definitivním plánům a rozpočtům. Jak ovšem vyplývá ze zápisu výborové schůze ze dne 30.května 1928, na žádost o přestavbu divadla obec dosud neodpověděla. V červenci téhož roku spolek usiluje o vybudování stálé letní scény ve Wilsonových sadech. Žádost o pronájem pozemku pro účely přírodního divadla je však městem zamítnuta. Po neradostné zprávě alespoň přichází naděje na vystěhování se městského úřadu z divadelní budovy s příslibem starosty, že tato celá budova bude vydána spolku k dispozici. Nicméně jak se ukázalo, městská rada měla s budovou jiné plány. Ze zápisu výborové schůze z 15. dubna 1929 se dozvídáme, že podala návrh, aby byly prázdné místnosti propůjčeny k bydlení nemajetným rodinám a ke zřízení mateřské školky. Aby se předešlo uskutečnění tohoto návrhu, DS Hálek vysílá předsedu J. Šafránka a jednatele F. Hrabala za starostou, kteří na něj opět apelují se žádostí přenechání celé radniční budovy k divadelním účelům s podporováním této myšlenky u městské rady. Dne 20. června 1929 je na schůzi výboru předsedou přečtena žádost adresovaná městské radě s počátečním zněním : „ *Městské radě z podnětu divadelní komise je známo, že nynější umístění divadla nevyhovuje požadavkům bezpečnostním a vedle toho je nedostatečné při větší návštěvě s ohledem na vzrůst města v budoucnosti...*“.⁵⁴ Nakonec byly divadlu přenechány za roční nájemné 1000 Kč veškeré místnosti kromě těch, které používal městský důchod a jež byly na přechodnou dobu pronajaty Bařově prodejní obuvi. Vzápětí se však naskytla další překážka, o kterou se tentokrát postaral okresní úřad v Poděbradech, který i přesto, že městská rada a obecní zastupitelstvo schválilo a navrhlo v rozpočtu na rok 1930 částku 800.000 Kč na přestavbu divadla, celou položku neuznal a škrtl. K přestavbě tedy v tomto roce dojít nemohlo. V roce 1931 bylo s obcí vyjednáváno, aby od nich odkoupila pozemek a za to jim prodala budovu nynějšího divadla s 10 metry čtverečnickými parku. Nakonec však DS Hálek podává městu žádost, aby jim prodala budovu bez zřetele k pozemku. Jednatelská zpráva za rok 1932 uvádí, že „ *záležitost přestavby divadla se dostává konečně do*

⁵⁴ Zápis z 8. výborové schůze pořádané dne 20. června 1929. Uloženo v : Polabské muzeum - Vlastivědné muzeum Nymburk.

proudu a na městské radě je na hlavním pořadu dne“.⁵⁵ Důležitým dokumentem ohledně přestavby divadla je však jednatelská zpráva Josefa Hudečka za rok 1933, která v souvislosti s nesnadným vyjednáváním s městem mluví za vše: „Do správního roku 1933 jsme vstupovali s radostnou nadějí, že náš sen nového divadla bude v tomto roce splněn. Ještě na jaře 1933 korespondovali jsme pilně s městem, a přesvědčovali jsme je, že je jeho povinností podporovati naši žádost a jíti nám ve všem vstříc, neboť postavení budovy divadelní by vlastně bylo povinností města. Žádali jsme proto město, aby nám budovu nynějšího divadla dala celou k užívání. Naráželi jsme však na neustálé překážky, neboť město nechtělo na tento způsob přistoupiti. Žádali jsme proto prodej divadla. Po podání žádosti byli jsme zavoláni do městské divadelní komise, která prohlásila, že není možno, aby město budovu prodalo...“.⁵⁶ Dále se však dozvídáme, že město nakonec bylo ochotno přistoupit na prodej celé radniční budovy ochotnickému spolku a stanovilo k tomuto účelu částku ve výši 250.000 Kč. Na to ovšem spolek odmítl přistoupit, protože na základě odborného ohodnocení budovy vyšlo najevo, že částka je příliš nadhodnocena. Město tedy přišlo s dalším návrhem: „...Hálek by přestavěl celé divadlo svým nákladem, ale toto neslo by název městského divadla, neboť město by bylo jeho skutečným vlastníkem...“.⁵⁷ Výsledkem celého vyjednávání tedy byla dohoda, že Nymburk propůjčí DS Hálek obecní budovu čp. 5 na dobu padesáti let za to, že divadelní spolek celou budovu výhradně na svůj účet a svým nákladem upraví. K tomuto rozhodnutí došlo v roce 1934. Složitá vyjednávání ohledně samotného povolení byla u konce.

Na 12. mimořádné schůzi, která se konala 25. ledna 1935, mohla být konečně zadána stavba. Ještě před tím byla ale vypsána soutěž na vypracování plánů stavby nového divadla, k níž bylo vyzváno devět převážně nymburských stavitelů. Přihlíželo se samozřejmě k finanční výhodnosti jednotlivých návrhů. Projekt budovy s prvky kubistického stylu byl nakonec dílem dvou architektů. Jaroslava Kosky z Prahy (žák Jaroslava Gočára) a nymburského architekta a stavitele Ladislava Caňkáře. Na stavebních pracích se měli podílet především místní řemeslníci. Následovaly však další starosti, jak sehnat finanční prostředky na samotnou výstavbu, jelikož zdroje spolku nebyly zdaleka dostačující. Soubor se tedy obrací na všechny možné strany. Především počítá s významnou peněžní výpomocí ze strany občanské záložny, instituce se k příslibené částce dlouho nemá, ale nakonec přispívá částkou 100.000 Kč. Na stavbu divadla se však doslova skládá celý Nymburk. Spolek vyvěšuje po městě letáčky a své prosby, adresované místnímu obyvatelstvu, zveřejňuje v lokálním tisku: „Váženému občanstvu města Nymburka a okolí, rodákům, přátelům a příznivcům divadla...Divadelní spolek Hálek se na Vás obrací s prosbou, abyste jakýmkoli peněžitým darem pomohli vystavěti divadlo, které by bylo chloubou města Nymburka... Nemůžete-li poskytnouti větší peněžitý dar, prosí Vás divadelní spolek Hálek: přistupte aspoň za členy zakládající s příspěvkem 200 Kč, nebo za členy přispívající s ročním příspěvkem 20Kč. Komu není možno v dnešní těžké době ani těchto 20 Kč darovati, přispěj měsíčním příspěvkem alespoň 1 Kč (ročně 12 Kč). Div. spol. Hálek bude

⁵⁵ HUDEČEK, Josef. Zpráva jednatelská za rok 1932, která ukončuje 72. rok divadelní spolkové činnosti div. spol. „Hálek“ v Nymburce. Uloženo v: Polabské muzeum - Vlastivědné muzeum Nymburk.

⁵⁶ HUDEČEK, Josef. Zpráva jednatelská za rok 1933, která ukončuje 73. rok spolkové činnosti div. spol. "Hálek" v Nymburce. Uloženo v: Polabské muzeum - Vlastivědné muzeum Nymburk.

⁵⁷ Tamtéž

vděčný za sebemenší dar. Nebude jistě nikoho, kdo by tuto vysoce kulturní akci nepodpořil".⁵⁸ Členové spolku chodili po jednotlivých partajích a vybírali peníze do pokladniček. DS Hálek dokonce požádal ředitelství všech nymburských škol, aby své žactvo vyzvala k pravidelným měsíčním sbírkám ve prospěch divadla (20 haléřů za každého žáka) a slíbil, že po jeho otevření budou všechny školy zúčastněné na těchto sbírkách za odměnu pozvány na bezplatné představení. Podnikla se rovněž řada zájezdů, jejichž výtěžek byl věnován stejnému účelu. Ve dnech od 31. srpna – 2. září 1935 byl uspořádán sjezd nymburských rodáků, spolkem přímo nazývaný akcí k získání peněz na přestavbu. Finanční zisk z této akce měl mimo jiné plynout z prodeje různých památečních předmětů, například pohlednic s projektem nového a obrazem starého divadla nebo knížky karikatur nymburských občanů s názvem „Nymburáci vybraní a sebraní“. Jejím autorem byl akademický malíř Hanuš Bohman, který se ve prospěch přestavby vzdal svého honoráře. Během těchto oslav byl 1. září 1935 položen za zvuku národních hymen základní kámen budoucího Hálkova městského divadla. Stavba probíhala a město bylo plné očekávání jejího otevření.

⁵⁸ *Váženému občanstvu města Nymburka a okolí, rodákům, přátelům a příznivcům divadla*. Nymburk, 1935. leták. Uloženo v: Státní okresní archiv Nymburk se sídlem v Lysé nad Labem, fond Divadelní spolek Hálek Nymburk (1889 - 1950).

8. Slavnostní otevření Hálkova městského divadla

„ Jednou z nejvýznamnějších kulturních událostí našeho města bylo otevření Hálkova městského divadla, které se toho dne konalo za veliké účasti zástupců úřadů, spolků i korporací, světa uměleckého i občanstva...“, zapsal tehdy kronikář František Effenberger.⁵⁹

Divadlo mělo být původně otevřeno 28. října 1936 – tedy v den výročí samostatné Československé republiky. Již přes letní prázdniny se „Hálkovci“ připravovali k slavnostnímu otevření divadla vypracováváním programu a vybíráním her. Slavnosti, které připomínaly nymburským obyvatelům blížící se výjimečnou událost, začínaly 6. září 1936 o nymburském posvícení, ve výroční den sedmdesáti šestiletého trvání spolku. Byl uspořádán alegorický průvod, který prošel městem do Tyršových sadů, kde byl sehrán obraz ze Slovácka od A. Dubňanské - *Maléřečka*. Vedly ho vyzdobené kočáry, jež byly obsazeny nejstaršími členy spolku. Po nich následovaly alegorické vozy: „*Hálek r. 1860*“ (obraz ze hry *Divotvorný klobouk*); „ *Hold pěvci „ Večerních písní“ V. Hálkovi*“; „*Ochotnickým divadlem k osvětě národa*“ a „*Hálek r. 1936*“ (obraz ze hry *Maléřečka*).

Po této slavnosti přišlo nové rozčarování – zjistilo se, že 28. října nebudou se stavebními pracemi hotovi. Po rozhovorech s odborníky DS Hálek stanovil datum na 15. listopad a dal ihned s tímto datem tisknout plakáty, aby řemeslníky donutil k zvýšené činnosti. Poslední čas se tedy pracovalo ve dne v noci, ještě v den slavnostního otevření až do půl třetí ráno.

Dne 15. listopadu 1936 nastala dlouho očekávaná chvíle, kdy mohli obyvatelé Nymburka poprvé navštívit své nové divadlo. Byly odeslány pozdravné telegramy prezidentům republiky T. G. Masarykovi a E. Benešovi. Slavnostní události se účastnily návštěvy z vládních kruhů, proto se celé město činilo k tomu, aby bylo okolí divadla upraveno co nejpěkněji. Městský zahradník provedl květinovou výzdobu exteriéru i interiéru divadla a elektrárenský svaz se postaral o venkovní osvětlení budovy. Slavnost byla zahájena hymnami a vztyčením státní vlajky. Poté bylo provedeno symbolické předání klíčů. Jednatel je nejprve předal starostovi města, které bylo majitelem budovy, a ten je zase předal předsedovi spolku, jelikož od dané chvíle bylo divadlo DS Hálek propůjčeno na padesát let.⁶⁰ Předseda uvedl všechny hosty do hlediště, kde se konala slavnostní valná hromada a matiné, při němž byla členem spolku -Karlem Vaníčkem - přednesena báseň Jana z Wojkowicz *Poslání novému domu divadelního spolku Hálek v Nymburce*. Po projevech významných osobností, prohlídce divadla a společném obědě v Grand hotelu už mohlo následovat slavnostní provedení Jiráskovy *Lucerny*, prvního představení odehraného v Hálkově městském divadle. Tímto dnem tedy ochotnický spolek Hálek v Nymburce vstoupil do nové éry svého divadelního působení.

⁵⁹ ŘEHOUNEK, Jan. *Nymburk: královské město v červených hradbách*. Nymburk: Kaplanka, 2012, s. 126

⁶⁰ Databáze českého amatérského divadla. [online]. [cit. 2016-05-14]. Dostupné z: <http://amaterskedivadlo.cz/main.php?=&id=1> a publikace *Místopis českého amatérského divadla hovoří o 99 letech, zatímco Památník div. spolku "Hálek" v Nymburce 1936, jednatelská zpráva za rok 1936 a Databáze divadel* [online]. [cit. 2016-05-14]. Dostupné z: <http://www.theatre-architecture.eu/cs/db.html?theatreId=73> o 50 letech

Závěr

Z více než sto padesátileté činnosti DS Hálek jsme měli možnost podrobněji sledovat pouze zlomek dlouhých dějin spolku, fázi mezi lety 1926-1936. Období bylo poznamenáno snahou o vybudování nového divadelního zázemí, které by přineslo spokojenost hercům i divákům. A právě na konci této periody se dlouhodobá myšlenka postavení budovy, jež nese název Hálkovo městské divadlo, proměnila ve skutečnost. V Nymburce se hrálo i během druhé světové války a v následujícím období vlády jedné strany.⁶¹

Po roce 1989 došlo k ekonomickým změnám v celé společnosti a to se týkalo i DS Hálek. Důležitým datem v historii divadelní budovy i ochotnického souboru je rok 2000, kdy dochází k jejímu pronajmutí nymburskému divadelníku Adolfu Tomanovi.⁶² Údobí, v němž Adolf Toman stojí v čele Hálkova městského divadla, je značně problematické. Někteří členové vnímali velmi negativně fakt, že město pronajalo do soukromých rukou divadlo, které bylo kdysi postaveno z iniciativy a v nemalé míře i z finančních prostředků Hálkova souboru. Objevovaly se výhrady, týkající se Tomanovy dramaturgické koncepce⁶³, ale také jeho přístupu k DS Hálek. Docházelo k případům, kdy spolek nebyl uváděn na plakátech, přestože jeho herci hráli v představeních Tomanova divadla. V roce 2004 vyšel v Nymburském deníku článek, ve kterém zazněly například tyto otázky: „*Dělá něco Hálek, nebo ne? Má fungující výbor? Proč Hálkovci, kteří „dělají“ pro Adolfa Tomana, splývají s jeho souborem a nikdo si ani nevzpomene, že jde o divadelní spolek Hálek?*“⁶⁴ Tím byla naznačena krize, se kterou se DS Hálek v těchto letech potýkal. V roce 2006 vystřídal Adolfa Tomana ve funkci ředitele Hálkova městského divadla dlouholetý člen souboru Miroslav Fišer. Za následující dva roky se však znovu rozhodovalo o tom, kdo bude stát v čele divadelní budovy, a rada města zvolila opět Adolfa Tomana. Ten setrval v této funkci až do své předčasné smrti v roce 2011, kdy se režijní a dramaturgické činnosti Hálkova městského divadla ujali bratři Jaroslav a Stanislav Křížovi, a kteří také představují současné vedení divadla, jehož zřizovatelem je Městské kulturní středisko Nymburk. Hálkovo městské

⁶¹ V roce 1936 DS Hálek otevírá novou kapitolu své ochotnické historie, současně však stojí před prahem vypuknutí válečného konfliktu a tento fakt nijak nenasvědčuje představě o naplněném hledišti. Již tři roky před začátkem druhé světové války musí DS Hálek zápolit s nízkou návštěvností divadla a na svůj repertoár nasazuje především populární konverzační komedie, které jsou v tomto ohledu osvědčeným prostředkem, jak neztratit přízeň publika. Boj o obecnost vrcholí v roce 1938, kdy spolek vydává leták s naléhavou výzvou: „*Lidé vraťte se do divadla!*“ (viz: *120 let činnosti nymburských souborů Hálek-Hlahol*. Nymburk: Kulturní dům železničářů v Nymburce, 1980. Dostupné také z: <http://www.haleknymburk.cz/almanachy/almanach1980.pdf>). Dne 30. října 1938 se hraje *Devátá louka* od Růženy Jesenské a divadlo je opravdu zaplněno. Druhá světová válka je vzhledem k vysokému počtu odehraných představení jedním z nejvíce prosperujících období spolku. Po únorovém vítězství komunistů v roce 1948 byl DS Hálek jedním z prvních divadelních spolků, který vstoupil pod členskou základnu ROH. To je také konec jeho dosavadní samostatnosti. Jeho patronem se stala Závodní rada ČSD dílen pro opravy železničních vozidel. „Hálkovci“ měli svůj vlastní výbor, ovšem zodpovídali svému zřizovateli za veškeré finance. Soubor dostává nový název a sice Dramatický odbor závodní rady ROH dílen ČSD v Nymburce. V roce 1958 byl spolek převeden pod Uzlový klub železničářů (později Závodní klub dopravy a spojů) a v roce 1978 se opět mění název zřizovatele na Kulturní dům železničářů. Od roku 1989 je zřizovatelem Městské kulturní středisko Nymburk – příspěvková organizace města.

⁶² Adolf Toman byl ředitelem Hálkova městského divadla s přestávkou mezi lety 2006-2009 do roku 2011

⁶³ Adolfu Tomanovi byla vyčítána jeho tendence uvádět především lehké zábavné komedie na úkor divácky náročnějších inscenací (viz: *Divadelní soubor Hálek Nymburk v letech 1980-2010*. Divadelní soubor Hálek Nymburk, město Nymburk, Městské kulturní středisko Nymburk, 2011. Dostupné také z: <http://www.halek-nymburk.cz/almanachy/almanach2011.pdf>)

⁶⁴ KŘÍŽOVÁ, Jana. Dožije se Hálek příštích narozenin? *Nymburský deník*. 14. 7. 2004

divadlo tedy nadále zůstává domácí scénou ochotnického spolku DS Hálek a centrem kulturního dění v Nymburce.

Použité zdroje

Prameny

Polabské muzeum – Vlastivědné muzeum Nymburk. MINÁŘ, Jan. 67. režisérská zpráva pro Valnou hromadu konanou 30.ledna 1927.

Polabské muzeum - Vlastivědné muzeum Nymburk. SUNEK, Josef. 68. režisérská zpráva za rok 1927 pro valnou hromadu konanou dne 19.února 1928.

Polabské muzeum - Vlastivědné muzeum Nymburk. MINÁŘ, Jan. 68. režisérská zpráva za rok 1928 pro valnou hromadu konanou dne 10. února 1929.

Polabské muzeum – Vlastivědné muzeum Nymburk. MINÁŘ, Jan. 68. režisérská zpráva za rok 1928 pro valnou hromadu konanou dne 10. února 1929.

Polabské muzeum - Vlastivědné muzeum Nymburk. Zázpis z 8. výborové schůze pořádané dne 20. června 1929.

Polabské muzeum – Vlastivědné muzeum Nymburk. MINÁŘ, Jan. 69. režisérská zpráva za rok 1929 pro valnou hromadu konanou dne 23. února 1930.

Polabské muzeum - Vlastivědné muzeum Nymburk. HRABAL, František. Zpráva jednatelská za rok 1930.

Polabské muzeum - Vlastivědné muzeum Nymburk. HUDEČEK, Josef. Zpráva jednatelská za rok 1932, která ukončuje 72. rok divadelní spolkové činnosti div. spol. „Hálek“ v Nymburce .

Polabské muzeum- Vlastivědné muzeum Nymburk. HUDEČEK, Josef. Zpráva jednatelská za rok 1933, která ukončuje 73. rok spolkové činnosti div. spol. "Hálek" v Nymburce.

Polabské muzeum – Vlastivědné muzeum Nymburk. VANÍČEK. Karel. Zpráva pokladníka za rok 1934.

Polabské muzeum - Vlastivědné muzeum Nymburk. MINÁŘ, Jan. 75. režisérská zpráva za rok 1934 pro valnou hromadu konanou dne 10. února 1935.

Polabské muzeum - Vlastivědné muzeum Nymburk. HUDEČEK, Josef. Zpráva jednatelská za rok 1935, která ukončuje 75. rok spolkové činnosti div. spol." Hálek" v Nymburce.

Polabské muzeum – Vlastivědné muzeum Nymburk. HUDEČEK, Josef. Zpráva jednatelská za rok 1936, která ukončuje 76. rok spolkové činnosti div. spol. "Hálek" v Nymburce.

Státní okresní archiv Nymburk se sídlem v Lysé nad Labem, fond Divadelní spolek Hálek Nymburk (1889 - 1950). *Váženému občanstvu města Nymburka a okolí, rodákům, přátelům a příznivcům divadla.* leták.

Literatura

BUŘIL, Felix. Vnitřní organizace ochotnického spolkového života. In: *Ve službách Thálie: České divadlo ochotnické. Soubor dokladových statí. Díl II.* V. Talík za spolupráce Ústřední matice divadelního ochotnictva českého v Praze. Liberec, 1946.

CÍSAŘ, Jan. *Cesty českého amatérského divadla: vývojové tendence*. 1. vyd. Praha: Informační a poradenské středisko pro místní kulturu útvar ARTAMA, 1998.

DĚJINY ochotnického divadla a divadelního spolku "Hálek" v královském městě Nymburce. Nymburk, 1910.

DIVADELNÍ soubor Hálek Nymburk v letech 1980-2010. Divadelní soubor Hálek Nymburk, město Nymburk, Městské kulturní středisko Nymburk, 2011.

KOŘÍNEK, Václav. *Jak bývalo v Nymburce: historie i vyprávění*. 1. vyd. Nymburk: OPS, 2012.

PAMÁTNÍK div. spolku "Hálek" v Nymburce vydaný u příležitosti slavnostního otevření nového Hálova městského divadla v Nymburce 1936, Nymburk, 1936.

ŘEHOUNEK, Jan. *Nymburk: královské město v červených hradbách*. Nymburk: Kaplanka, 2012

SKÁLA, Antonín. Ochotnická dramaturgie. In: *Ve službách Thálie: České divadlo ochotnické. Soubor dokladových statí. Díl II*. Liberec: V. Talík za spolupráce Ústřední Matice divadelního ochotnictva českého v Praze, 1946.

120 let činnosti nymburských souborů Hálek-Hlahol. Nymburk: Kulturní dům železničářů v Nymburce, 1980.

TÁBORSKÝ, Vojta Š. *Příspěvky k dějinám divadelního ochotnictva československého*. Praha: Ústřední matice divadelního ochotnictva československého, 1931.

Josef Sunek. In: *Ve službách Thálie: České divadlo ochotnické. Soubor dokladových statí. Díl II. V. Talík za spolupráce Ústřední matice divadelního ochotnictva českého v Praze. Liberec, 1942.*

Ph. Mr. Josef Šafránek In: *Ve službách Thálie: České divadlo ochotnické. Soubor dokladových statí. Díl II. V. Talík za spolupráce Ústřední matice divadelního ochotnictva českého v Praze. Liberec, 1942.*

Články v periodikách a občasnicích

KŘÍŽOVÁ, Jana. Dožije se Hálek příštích narozenin? *Nymburský deník*. 14. 7. 2004

ŘEHOUNEK, Jan. Maryška, Francin, Pepin a Bogan na prknech, která znamenají svět. *Zpravodaj Klubu čtenářů Bohumila Hrabala Nymburský pábítel*. č. 40